

15.12.2015

Dnro 2465/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen

VASTASYNNYTTÄNYT TUTKINTAVANKI JOUTUI YÖPYMÄÄN VANKILAN MATKASELLISSÄ

1

KANTELU

Kantelija arvosteli tyttärensä asiassa ja valtuuttamana rikosseuraamusalan käytäntöjä ja toimintatapoja tutkintavangin synnytykseen liittyvissä asioissa jäljempänä ilmenevällä tavalla. Kantelijan mielestä tapaus osoittaa, että vankilan, Vankisairaalan ja erikoissairaanhoidon kesken ei ole sovittu yhteistyöstä eikä toimintoja ole suunniteltu niin, että vangin perusoikeudet toteutuisivat. Kirjoituksen mukaan kantelijan tytär siirrettiin tutkintavankeutensa aikana Vankisairaalaan, koska hänen raskautensa oli loppuvaiheessa. Synnytys tapahtui Kanta-Hämeen keskussairaalassa ja saman päivän aikana tytär kotiutettiin sairaalasta Hämeenlinnan vankilaan. Lapsi sijoitettiin kiireellisesti heti synnytyksen jälkeen.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Vanhentuminen ja asian rajaaminen

Oikeusasiamies ei lain mukaan tutki yli kaksi vuotta vanhoja tapahtumia, ellei niiden tutkimiseen ole erityistä syytä. Oikeusasiamies harkitsee kussakin yksittäistapauksessa erikseen, onko erityistä syytä tutkia tällaista asiaa.

Kantelukirjoitus on saapunut oikeusasiamiehen kansliaan - - - ja se kohdistuu osittain myös yli kaksi vuotta tapahtuneisiin asioihin. Katson, että asiat, jotka ovat tapahtuneet Vankisairaalaan siirron jälkeen, ovat sillä tavoin yhteyksissä toisiinsa, että asia on ollut tarpeen tutkia kokonaisuutena. Tämän vuoksi katson, että asiassa on olemassa sellainen erityinen syy, minkä vuoksi asiassa on hankittu selvitys myös sovitun tapaamisen peruuttamisesta ja päivätystä lääkärinlausunnosta.

Kanta-Hämeen keskussairaalaan kohdistuva arvostelu on käsitelty erikseen (dnro 620/4/15) ja siitä annetaan erillinen ratkaisu. Keskussairaalasta annettu selvitys on kuitenkin otettu huomioon tässä ratkaisussa siltä osin kuin se on ollut tarpeen.

3.2

Lastensuojeluviranomaisten tapaamisen peruuttaminen ja lapseen liittyvien asioiden selvittäminen

Kantelun sisältö

Kantelussa todetaan, että kantelijan tyttärelle ei kerrottu syytä siihen, miksi jo sovittu tapaaminen lastensuojeluviranomaisten kanssa peruttiin. Oli myös epäselvää, kenen toimesta

peruutus tehtiin. Kantelijan mukaan lastensuojeluviranomaiset olisivat kertoneet tyttäreille, että Vankisairaalan osastonylilääkäri oli peruuttamisen takana. Kantelijan mukaan hänen tyttarelleen ja tämän miehelle ei annettu mahdollisuutta käydä läpi lapsen syntymään liittyviä asioita eikä tyttäreillä ollut mahdollisuutta saada tietää, miten tällaisia asioita hoidetaan ja oliko hänellä mahdollisuuksia päästä äiti-lapsi -osastolle lapsen syntymän jälkeen. Tyttäreillä oli täysin väärä käsitys siitä, mitä synnytyksen jälkeen tapahtuisi ja että tilanne johtaisi kiireelliseen sijoituspäätökseen.

Selvitys

Hämeenlinnan vankilan sosiaalityöntekijän mukaan vankilan sosiaalityöntekijät ovat olleet lastensuojeluun yhteydessä. Vankisairaalan osastonylilääkäri on omassa selvityksessään todennut, että hän ei ole peruuttanut kantelijan tyttären tapaamisia lastensuojelun kanssa. Lastensuojelun viranhaltijat toimivat itsenäisesti eikä terveydenhuollolla ole heidän toimiinsa päätösvaltaa. Osastonylilääkäri on kuitenkin viitannut lausuntoonsa, joka on kantelijan tyttären suostumuksella lähetetty kaupungin sosiaaliviraston johtavalle sosiaalityöntekijälle. Siinä on suositettu kaikenlaisen kantelijan tyttären henkisen kuormittamisen välttämistä ennen lapsen syntymää.

Kannanotto

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan kantelussa mainittua tapaamista ei ole kirjattu vankitietojärjestelmään. Keskushallintoyksikkö on arvioinut selvityksen perusteella, että tapaaminen on ilmeisesti peruuntunut lastensuojelusta johtuvista syistä ja ettei Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä tai terveydenhuoltoyksiköllä ole ollut osuutta asiaan.

Tänne hankituista lastensuojelua koskevista asiakirjoista ilmenee, että Hämeenlinnan vankilan sosiaalityöntekijän kanssa on sovittu puhelimitse neuvottelusta Hämeenlinnassa. Seuraava kirjaus on:

”Sosiaalityöntekijä Hämeenlinnan vankisairaalaan soitti. Halusi, että suunniteltu neuvottelu perutaan, koska katsovat, että he eivät pysty takaamaan syntymättömän vauvan turvallisuutta jos sijoituksesta kerrotaan – – . Vankisairaalan psykiatri on vahvasti tuonut tämän asian esille”.

Tiedossani ei ole, kuka vankilan sosiaalityöntekijöistä on ollut yhteydessä lastensuojeluun. Tänne toimitetusta selvityksestä tämä ei ilmene. Joka tapauksessa seuraavana päivänä lastensuojelusta on soitettu Vankisairaalan osastonylilääkärille ja pyydetty kirjallinen lausunto. Kirjauksen mukaan samalla on sovittu, että neuvottelu perutaan.

Sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ssä on säädetty viranomaiselle kuuluvasta selvitysvelvollisuudesta. Viranhaltijan on selvitettävä asiakkaalleen myös ne vaihtoehdot, jotka ovat epämieluisia asiakkaalle tai jotka saattavat vaikuttaa tai puuttua sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksiin tai velvollisuuksiin¹.

Totean, että tapaamisen/neuvottelun perumiseen on vahvasti vaikuttanut Vankisairaalaan esitetty epäily syntymättömän lapsen turvallisuudesta, vaikka perumisesta olisikin tehty lopullinen päätös lastensuojelussa. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella minun ei ole mahdollista laillisuusvalvojana arvioida tätä riskiä toisin, kuin mitä Vankisairaalaan tai lastensuojelussa on tehty. Käsitykseni mukaan viranhaltijat ovat joutuneet sivuuttamaan kantelijan tyttären ja hänen puolisonsa tiedonsaantioikeuden suojellakseen syntymättömän lasta. En pidä epäasianmukaisena, että tuossa tilanteessa kantelijan tyttäreille ei ole kerrottu syytä tapaamisen perumiselle. Käytännössä tämä on tarkoittanut myös sitä, että kantelijan tyttäreltä ei ole voitu informoida ennen synnytystä lastensuojelun suunnitelmista syntyvän lapsen

1 Näin Tapio Rätty: Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen, 2015, s. 93.

suhteen. Käytettävissä olevan selvityksen perusteella en voi pitää lastensuojelun viranhaltijoiden menettelyä moitittavana. Tämän vuoksi en ole pitänyt tarpeellisena hankkia lastensuojelusta erillistä selvitystä.

3.3

Lastensuojelulle laadittu lääkärinlausunto

Kantelu

Kantelijan mukaan Vankisairaalan osastonylilääkärin laatimaa lääkärinlausuntoa on muutettu sen jälkeen kun potilas on sen lukenut ja hyväksynyt. Lausuntoon on kantelijan mukaan vastoin totuutta kirjoitettu, että myös potilas on hyväksynyt sen, että synnytyksen jälkeen pidetään neuvonpitoa asioista lastensuojelun kanssa. Sen sijaan potilas on koko ajan viestittänyt, että hän haluaa nimenomaan keskustella asioista ennen synnytystä.

Selvitys

Vankisairaalan osastonylilääkärin mukaan hänen lausunnossaan ei ole sellaista mainintaa, että potilas olisi hyväksynyt synnytyksen jälkeisen neuvonpidon. Myöskään lausunnossa ei ole kantelussa mainittua kannanottoa vanhemmuuteen. Osastonylilääkärin mukaan hän on pyrkinyt avoimuuteen lastensuojelusta tulleiden lausuntopyyntöjen kanssa ja näyttänyt lausunnot potilaalle ennen niiden lähettämistä. Menettely onnistui ensimmäisen lausuntopyynnön kanssa, mutta myöhemmin potilas kieltäytyi menemästä tässä asiassa osastonylilääkärin vastaanotolle.

Kannanotto

Tänne on toimitettu kantelussa mainittu lääkärinlausunto tulostettuna Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön sähköisestä potilastietojärjestelmästä. Lausunto on selvityksessä kerrotun mukainen. Minun ei ole mahdollista arvioida pelkän lausunnon perusteella, vastaako sen sisältö potilaan kanssa keskusteltua ja sitä versiota, jonka hän on hyväksynyt. Näin ollen en voi ottaa kantaa kantelijan väitteeseen siitä, että lausuntoa olisi muutettu.

3.4

Hämeenlinnan vankilan vartijoiden läsnäolo ja käyttäytyminen synnytyksen aikana

Kantelu

Kantelussa todetaan, että synnyttäjän yksityisyyttä ei kunnioitettu, kun vartijat olivat läsnä synnytyksessä. Kantelijan tytär on pitänyt tätä nöyryyttävänä. Hän on kokenut erityisesti miespuolisen vartijan läsnäolon häpäisevänä. Pienestä näköestesermistä ei ole kantelun mukaan ollut apua, koska vartijat ovat ravanneet synnytyshuoneesta pois ja takaisin, jolloin kaikki on ollut nähtävissä. Kantelussa on muutenkin arvosteltu vartijoiden käyttäytymistä synnytyksen aikana. Kantelija haluaa tietää, mitkä ovat olleet perusteet valvontapäätökselle ja miksi on pidetty välttämättömänä vartijoiden läsnäoloa.

Selvitys

Hämeenlinnan vankilan selvityksestä ilmenee, että vangin valvonnasta on päättänyt vankilan päivystyksessä työskennellyt rikosseuraamus esimies. Ennen sitä Vankisairaala oli tiedottanut vankilan päivystäviä esimiehiä lähestyvistä kantelijan tyttären synnytyksestä ja pyytänyt kiinnittämään erityistä huomiota siihen liittyviin todennäköisiin turvallisuusriskeihin. Viestissä oli myös kerrottu, että lastensuojelu oli tulossa paikalle viemään lapsen pois äidiltä heti synnytyssalista. Selvityksen mukaan oli odotettavissa, että synnyttäjä käyttäytyisi tästä johtuen

aggressiivisesti, minkä vuoksi toinen saattavista vartijoista oli mies. Lisäksi ennakkoon tiedossa olleiden seikkojen perusteella arvioitiin, että sekä vangin, vauvan että sairaalan henkilökunnan turvallisuus voi olla vaarassa. Tästä johtuen rikosseuraamusesimies kehotti vartijoita erityiseen huolellisuuteen vartioinnissa huomioiden tilanne ja sairaalan olosuhteet. Päivystävään virkamieheenkin oltiin yhteydessä ja hän piti ennakkotiedot huomioiden välitöntä vartiointia perusteltuna mutta korosti kuitenkin erikseen hienotunteisuutta tilanteen hoidossa.

Selvityksen mukaan vartijat ovat katsoneet yhdessä kätilön ja synnytyslääkärin kanssa paikan, josta miespuolinen vartija voi suorittaa välttämättömän valvonnan synnyttäjän yksityisyyttä loukkaamatta. Tilaan asetettiin lisäksi sermi yksityisyyden turvaamiseksi. Valvottavana oli myös syntyvän lapsen turvallisuus, minkä vuoksi valvontaa ei ollut mahdollista suorittaa muusta tilasta. Vartijat ovat poistuneet synnytyssalista vain vastatakseen vankilasta tuleviin puheluihin ja käydäkseen wc:ssä. Synnytyssalin oven sijainti mahdollisti siitä kulkemisen ilman synnyttäjän yksityisyyden loukkaamista. Vartijat ovat puhuneet toisilleen synnytyssalissa mutta kiistävät kuunnelleensa musiikkia.

Vankilan johtaja toteaa selvityksessään, että vangin yksityisyyttä on osittain loukattu, mutta loukkaus on pyritty minimoimaan. Hänen mukaansa synnytyksen jälkeen arvioituna vartiointitehtävä olisi voitu hoitaa siten, että miesvartija ei olisi ollut synnytyssalissa sermin takana. Selvityksen mukaan vanki ei ole käyttäytynyt tilanteessa aggressiivisesti. Lähtökohtatietojen perusteella kyse oli sellaisesta poikkeustapauksesta, jossa päivystävien rikosseuraamusesimiesten sekä vartijoiden toimintaa voidaan pitää virkavelvollisuuksien mukaisena.

Vankilan johtaja on kuullut vielä uudestaan synnytystilanteessa mukana ollutta miesvartijaa. Vartija on kuvannut tilannetta siten, että synnyttäjä oli synnytyssalissa koko ajan selkä vartijaan päin ja väliin asetettiin sermi. Vartija sijoittui oven viereen ja etäisyyttä synnyttäjään oli useita metrejä. Naisvartija oli tilanteessa hieman lähempänä synnyttäjää. Vankilan johtajan mukaan yleisenä käytäntönä synnytyksissä on, että välittömässä läheisyydessä ei ole miesvartijaa.

Kannanotto

Tutkintavankeuslain 6 luvun 3 §:n mukaan raskaana oleva tutkintavanki siirretään tarpeellisen valvonnan alaisena synnytystä varten riittävän ajoissa sairaalaan tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön vankilan ulkopuolelle.

Laillisuusvalvojan ratkaisukäytännössä on pidetty lähtökohtana, että vangeilla, kuten muillakin potilailla, on oikeus saada hoitoa ilman, että hoitotilanteessa on läsnä ulkopuolisia. Vartijaa on pidettävä hoitotilanteessa ulkopuolisena siitä huolimatta, että hänellä on salassapitovelvollisuus. Vartijan läsnäolo hoitotilanteessa tulee kysymykseen ainoastaan poikkeustapauksessa silloin kun vartiointitehtävää ei voida muutoin asianmukaisesti hoitaa. Jos yksityisyyden suojan loukkausta ei voida kokonaan välttää, tulee hoitotilanne pyrkiä järjestämään niin, että loukkaus jää mahdollisimman vähäiseksi. Joissakin tilanteissa vartijalla voi olla vankiin vain näköyhteys, mutta hänen ei tarvitse kuulla, mitä hoitotilanteessa keskustellaan. Joissakin tilanteissa taas yksityisyyden suojaa loukataan vähemmän siten, että näköyhteys poistetaan.²

Myös Eurooppalainen komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT) on omista vuosiraporteistaan kokoamissaan standardeissa ottanut kantaa vankiloiden terveydenhuoltoon koskevassa osiossa luottamuksellisuuteen ja vangin yksityisyydensuojaan. Niissä todetaan mm., että kaikkien vankien lääkärintarkastusten

2 Esim. OA:n ratkaisu 23.10.2013 (dnro 2373/4/12), luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilta www.oikeusasiamies.fi.

tulee tapahtua ilman valvontahenkilökunnan kuulo- tai näköyhteyttä. Poikkeuksena tästä on se, että tarkastuksen tekevä lääkäri pyytää toisin.³

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on esittänyt näkemyksensä, että välitön valvonta hoitotilanteessa vaikuttaa tässä tapauksessa olleen ylimitoitettu toimenpide kun otetaan huomioon synnytystilanteeseen yleensä liittyvät olosuhteet. Lausunnossa todetaan, että synnytystilanteeseen pitäisi suhtautua erityisen hienotunteisesti. Keskushallintoyksikkö on kiinnittänyt Hämeenlinnan vankilan huomiota saattovartioinnin aikana noudatettavien menettelytapojen asianmukaisuuteen. Keskushallintoyksikkö on myös kehottanut vankilaa kirjaamaan perusteet välittömään vartiointiin hoitotilanteessa vankitietojärjestelmään niin, että nämä tiedot ovat jälkikäteen arvioitavissa. Keskushallintoyksikkö on todennut myös yleisellä tasolla, että hoitotilanteessa, jossa vanki joutuu osittain riisuutumaan, tulisi hoitohenkilökunnan lisäksi olla läsnä vain samaa sukupuolta oleva / olevia Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiä.

Olen samaa mieltä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunnossa esitetyn osalta siitä, että välittömän vartiointin perusteet tulisi kirjata vankitietojärjestelmään. Katson myös, että synnytyksen aikana tapahtunut vartiointi olisi voitu hoitaa hienotunteisemmin, kuin mitä on tehty. Kiinnitän huomiota siihen, että saattovartiointista päättäneellä virkamiehellä ja saattovartiointia suorittaneilla vartijoilla oli tiedossa, että synnyttäjä ei tiennyt, että hänen lapsensa tullaan sijoittamaan kiireellisesti heti tämän synnyttyä. Asiasta on kerrottu synnyttäjälle vasta sen jälkeen kun lapsi on viety pois synnytyssalista. Siten synnytyksen aikana ei ole käsitykseni mukaan ollut tarpeen varautua lapsen kiireellisestä sijoittamisesta johtuvaan aggressiivisuuteen. Tällä turvallisuusriskillä on kuitenkin perusteltu synnytyksen aikaista välitöntä vartiointia ja sitä, että toisen vartijan on tullut olla miespuolinen. Synnytyksen aikainen välitön vartiointi kahdella vartijalla vaikuttaa siten ylimitoitetulta. Lisäksi en ole vakuuttunut siitä, että toisen vartijan olisi tullut olla miespuolinen. Ainakaan hänen ei olisi mielestäni pitänyt olla paikalla synnytyksen aikana – vaikka yksityisyyden suojaa onkin pyritty parantamaan näköesteellä ja vartijoiden sijoittelulla.

Vartijoiden taholta on kiistetty, että he olisivat käyttäytyneet synnytyksen aikana kantelussa väitetyllä tavalla. Tältä osin voin yhtyä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön yleisellä tasolla esittämään siitä, että hoitotilanteessa läsnä olevilta vaaditaan erityistä hienotunteisuutta ja asiallista käytöstä sekä kielenkäyttöä.

3.5

Vankisairaalan menettely potilasta kotiutettaessa synnytyssairaalaan

Kantelu

Kantelija kummeksuu Vankisairaalan käytäntöä, jonka mukaisesti potilas on uloskirjoitettu automaattisesti synnytystä varten ja että tästä johtuen synnyttäjä on kotiutettu sairaalasta vankilaan eikä seurantaan Vankisairaalaan, jossa ei ole ollut ajankohdasta johtuen lääkäriä päättämässä potilaan ottamisesta osastolle. Kantelija haluaa tietää perusteet, miksi Vankisairaalan sairaanhoitaja kieltäytyi ottamasta synnyttäjää takaisin synnytyksen jälkeen. Tämän johdosta synnyttäjä kotiutettiin hyvin lyhyen ajan jälkeen synnytyksestä Hämeenlinnan vankilan matkaselliin, jossa ei ollut hänen terveydentilansa vaatimaa seurantaa eikä mahdollisuutta huolehtia hygieniasta. Kantelija epäilee, onko Vankisairaalan ja synnytyssairaalan välisessä tiedonkulussa ollut ongelmia, jos kotiuttava sairaala ei ole ollut tietoinen siitä, minkälaisiin olosuhteisiin potilas joutuu, jos hänet kotiutetaan muualle kuin Vankisairaalaan.

3 CPT standards, CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev 2015.

Selvitys

Vankisairaalaan annettua selvitystä varten potilas uloskirjoitetaan hänen siirtyessään toiseen sairaalaan. Synnytyssairaala huolehtii synnytyksestä ja synnytykseen liittyvästä sairaanhoidon tarpeesta. Vankisairaalaan ei ole päivystystä, vaan sinne tullaan virka-aikana lääkärin läheteellä. Tästä on tiedotettu kaikille Vankisairaalaan potilaita lähettävillä sairaaloilla. Potilaan hoitopaikan / sijoituspaikan arviointi päivystysaikana jää synnytyssairaalalle. Selvityksessä todetaan, että Kanta-Hämeen keskussairaalan äitiyspoliklinikalle on tiedotettu hoitojakson päättyvän synnytykseen eikä Vankisairaalan osastolle voi tulla vauvan kanssa. Synnytyksen jälkeen mahdollinen hoidon tarve Vankisairaalaan pitää arvioida aina ajankohtaisesti uudelleen. Selvityksen mukaan äidit siirtyvät pääsääntöisesti synnytyssairaalaan vauvan kanssa Vanajan vankilan perheosastolle. Jos lastensuojelu ei sijoita vauvaa äidin kanssa sinne, siirtyy äiti yksin sijoitusvankilaan. Selvityksessä todetaan, että kantelijan tyttären lähtiessä synnyttämään, ei hänessä ollut havaittavissa sellaista psyykkistä tai fyysistä oirehdintaa, joka olisi vaatinut hänen palaamistaan Vankisairaalan osastolle ilman vauvaa synnytyksen jälkeen. Paikkaa ei ollut näin ollen varattu etukäteen Vankisairaalaan.

Kannanotto

Viitataan jo aiemmin todettuun siitä, että synnytyssairaalan menettely käsitellään erillisenä asiana. Vankisairaalan osalta toteaan, että selvityksestä ilmenevä käytäntö lienee asianmukainen ja toimiva silloin kun vankiäiti siirtyy vastasyntyneen kanssa Vanajan vankilan perheosastolle, jossa on käsitykseni mukaan asianmukaiset valmiudet huolehtia sekä lapsen että äidin hyvinvoinnista. Tämä ei kuitenkaan olisi tullut kyseeseen kantelijan tyttären kohdalla siinäkään tapauksessa, että hänen lastaan ei olisi kiireellisesti sijoitettu, koska tutkintavankia ei saa sijoittaa avolaitokseen.

Selvityksestä saa käsityksen, että Vankisairaalaan olisi mahdollista varata synnyttämään lähteneelle etukäteen paikka, jonne hänet voidaan ottaa synnytyksen jälkeen ilman lasta. Pidän tätä asianmukaisena käytäntönä. Samalla kuitenkin kummeksun sitä, miksi tässä tapauksessa ei ole näin menetelty, kun etukäteen on ollut tiedossa, että vangin lapsi tullaan sijoittamaan kiireellisesti suoraan synnytyksestä ja kyseessä on ollut ensisynnyttäjä, jonka on tiedetty kärsivän vakavasta masennuksesta.

Katson, että olisi ollut hyvinkin perusteltua, että kantelijan tyttärelle olisi hänen lähtiessään synnyttämään varattu paikka Vankisairaalaan, jonne hänet olisi voitu siirtää synnytyksen jälkeen. Näin menettelemällä synnyttäjän tilaa olisi seurattu terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimesta ja hänellä olisi ollut asianmukaiset olosuhteet toipua sekä synnytyksestä aiheutuneesta rasituksesta että lapsen poisottamisesta väistämättä aiheutuneesta henkisestä rasituksesta.

Vankisairaalan selvityksen mukaan Kanta-Hämeen keskussairaalaan on ollut tiedossa, että Vankisairaalaan ei ole päivystystä. Kanta-Hämeen keskussairaalaan annettussa selvityksessä on todettu, että synnyttäjän oli tarkoitus synnytyksen jälkeen siirtyä suoraan Vankisairaalaan. Selvityksen mukaan Vankisairaalan hoitajalla oli kuitenkin ohjeet olla ottamatta potilasta sinne, vaikka ”nimenomaan vankilasta meille tulleissa ohjeissa todettiin toisin”. Synnyttäjää koskevista Vankisairaalan potilastietoista ilmenee, että sieltä on osastonylilääkäri ollut yhteydessä synnytyssairaalaan hoitoyhteenvetä pohjalta. Osastonylilääkäri on kirjannut, että ”potilas siis palannut nopealla aikataululla vankilaan synnytyksen jälkeen” ja että hänen mielestään on ollut oikea ratkaisu, että potilasta ei ole otettu Vankisairaalaan, koska synnyttäneen jälkiseuranta kuuluu erikoissairaanhoidolle. Osastonylilääkäriin kirjauksen mukaan Vankisairaalaan ei ole tehty päätöstä siitä, että potilas siirtyisi synnytyksen jälkeen Vankisairaalaan.

Kanta-Hämeen keskussairaalan selvityksessä todetaan, että synnyttäjän pitämistä synnytyssalissa tai vuodeosastolla katsottiin sen verran suureksi turvallisuusriskiksi, että potilas päätettiin siirtää vartijoiden kanssa vankilaan. Selvityksessä ei kerrota, mikä taho on tästä päättänyt. Sairaalan selvityksen mukaan vankilan puolelta on annettu sairaalalle ohjeistus vartijoista ja niiden tarpeesta ja että sairaalan henkilökunnalla ei ole ollut tarkempaa tietoa potilaan rikostaustasta, tuomion pituuksista tms. Tämän perusteella voisi päätellä, ettei sairaalalla ole ollut sellaisia tietoja, joiden perusteella se olisi voinut arvioida synnyttäjän turvallisuusriskiä. Toisaalta Hämeenlinnan vankilan rikosseuraamus esimies on selvityksessään todennut, että synnytyssairaalasta olisi hänelle ilmoitettu, ettei ollut tarvetta pitää synnyttäjää sairaalaloissa seuraavaan päivään. Selvityksessä ei ole lainkaan todettu sitä, että synnyttäjän turvallisuusriski olisi vaikuttanut siihen, ettei synnyttäjä jäänyt seurantaan synnytyssairaalaan.

Asiassa saadun selvityksen perusteella on epäselvää, miltä taholta Kanta-Hämeen keskussairaala on saanut ohjeet siitä, mihin synnyttäjä siirtyy synnytyksen jälkeen. Synnytyssairaalassa on ilmeisesti ollut tarkoitus siirtää synnyttäjä Vankisairaalaan, mitä olisin pitänyt synnyttäjän kannalta parhaimpana ja inhimillisempänä ratkaisuna, jos potilasta ei ole voitu turvallisuussyistä jättää synnytyssairaalan seurantaan. Toisaalta Kanta-Hämeen keskussairaala saadusta selvityksestä ei selvästi ilmene, miksi turvallisuusriskiä on pidetty niin suurena, ettei vanki ole voinut jäädä sairaalaan yön yli edes kahden vartijan valvomana. Epäselvää on myös se, onko vankila pitänyt valvontaresurssien kannalta mahdottomana, että vanki olisi jäänyt kahden vartijan kanssa sairaalaan yön yli. Vankilan selvitys viittaisi kuitenkin siihen, ettei synnytyssairaalassa ole pidetty tarpeellisena, että synnyttäjä jää sairaalaan. Vaikuttaisi siltä, että keskussairaalassa ei olla oltu tietoisia siitä, minkälaisiin olosuhteisiin vastasyntynyt on siirtynyt – synnytyksestä on tuossa vaiheessa kulunut alle kolme tuntia (synnytys klo 21.08 ja synnyttäjä saapui vankilaan klo 23.55). Synnytyksen seurantalomakkeeseen on nimittäin kirjattu, että potilaalle on annettu ohjeet alapään suihkutuksesta, puhtaista siteistä ja infektiioireista.

Sinänsä ymmärrän Vankisairaalan näkemyksen siitä, että synnytyssairaalan kuuluu huolehtia synnyttäjän jälkiseurannasta. Katson kuitenkin, että Vankisairaalan ja synnytyssairaalan sekä vankilan välinen tietojenvaihto ja sopiminen siitä, miten synnytyksen jälkeen toimitaan, ei ole onnistunut tässä tapauksessa niin kuin sen olisi pitänyt. Näin poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa etukäteen on ollut tiedossa lapsen kiireellinen sijoittaminen suoraan synnytyksestä ja synnyttäjään liittyvät seikat, kuten vartiointi, olisi mielestäni tullut paremmin suunnitella se, missä synnyttäjän seuranta tapahtuu. Nyt – ilmeisen yllättäen – vankilan viranhaltijat ovat joutuneet vaikeaan tilanteeseen ollessaan viime kädessä vastuussa tutkintavangin sijoittamisesta. Vaikuttaisi siltä, että turvallisuusnäkökohtia on korostettu niin paljon, että vastasyntyneen terveydentilasta huolehtiminen on jäänyt toiselle sijalle.

3.6

Hämeenlinnan vankilan menettely matkaselliin sijoittamisessa ja sellihälytykseen vastaamisessa

Kantelu

Kantelijan mielestä synnyttäjää ei olisi saanut sijoittaa matkaselliin niin lyhyen ajan jälkeen synnytyksestä vaan olisi tullut käyttää erikoistilanteen vaatimaa harkintaa. Vangilla ei ole ollut mahdollisuutta huolehtia hygieniastaan asianmukaisella tavalla. Matkasellissä on ollut vain ämpäri ja lavuaari eikä esimerkiksi vaihtositeitä ole ollut saatavilla. Myöskään vangin avunpyyntöihin ei ole kantelijan mukaan reagoitu. Vartija on tullut vasta aamulla katsomaan ja hälyttänyt tämän jälkeen hoitajan paikalle, minkä seurauksena vanki on viety Vankisairaalaan.

Selvitys

Hämeenlinnan vankilan johtajan selvityksessä todetaan, että hänelle soitettiin vangin asuttamisesta. Vanki oli ilmeisen huonossa kunnossa verenvuotojen takia ja terveydenhuolto ei vastaanottanut vankia. Hän joutui tuolloin tekemään päätöksen siitä, että vanki asutetaan selliin, jossa häntä voidaan tarkkailla teknisesti.

Rikosseuraamusesimiehen selvityksen mukaan hän oli vangin asuttamisesta synnytyksen jälkeen illan aikana yhteydessä sekä Vankisairaalaan että synnytyssairaalan hoitajiin. Hän oletti, että synnyttäjää pidetään sairaalaloissa vähintään seuraavaan päivään. Synnytyssairaalaan kuitenkin ilmoitettiin, ettei tähän ole tarvetta. Sairaalaan ohjeistettiin sijoittamaan synnyttäjää vankilassa huoneeseen, jossa on käsisuihku. Vankisairaalaan puolestaan ilmoitettiin, ettei vanki kuulu enää heille uloskirjautumisen jälkeen ja että he eivät ota häntä enää vastaan. Synnyttänyt vanki tuli vankilaan klo 23.55 ja hänet jouduttiin asuttamaan Hämeenlinnan vankilan naisten matkaselliin. Häntä ei voitu asettaa kameravalvottuun selliin, koska tutkintavankeuslain tarkkailuun asettamista koskevat edellytykset eivät täytyneet. Yön tapahtumista ei ole tehty erillistä raporttia eikä myöskään ole tehty mitään kirjauksia. Vangilla on kuitenkin ollut mahdollisuus hälyttää apua sitä tarvitessaan.

Vankilan apulaisjohtaja ei ole pitänyt uskottavana, että vangin mahdollisiin sellihälytyksiin ei olisi reagoitu. Apulaisjohtajan mukaan vangin asuttaminen matkaselliin on ollut sillä hetkellä lähes ainoa vaihtoehto.

Vankitietojärjestelmän kirjausten mukaan vanki on lähtenyt seuraavana aamuna vankilasta Vankisairaalaan klo 9.15 ja palannut takaisin vankilaan viikon päästä.

Kannanotto

Tutkintavankeuslain 16 luvun 1 §:n mukaan tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan vastaavasti, mitä vankeuden täytäntöönpanon osalta säädetään vankeuslain 7 luvun 1 §:ssä asuintiloista. Ajankohtana voimassa olleen säännöksen mukaan vankien käytössä tulee olla asianmukaiset asuin- ja peseytymistilat. Lainkohtaa on muutettu sittemmin lisäämällä kohta, jonka mukaan vangilla tulee olla pääsy wc-tiloihin kaikkina vuorokauden aikoina. Muutettu säännös on tullut voimaan 1.5.2015.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan esitetystä selvityksestä tai vankitietojärjestelmän kirjauksista ei käy ilmi, että vangin terveydentilassa olisi huomattu mitään poikkeavaa hänen palatessaan vankilaan, tai että hänen vointiaan olisi käyty yön aikana tarkastamassa. Kyseisessä naisten osaston matkasellissä on lavuaari, mutta siellä ei ole wc:tä eikä suihkua.

CPT:n suosituksissa ja kansallisessa laillisuusvalvontakäytännössä on käsitelty runsaasti kysymystä vankien ja muiden suljetussa laitoksessa olevien mahdollisuudesta käyttää asianmukaisia wc-tiloja. CPT on Suomeen tekemillään käynneillä useasti kiinnittänyt huomiota siihen, että vankiloissa on sellejä, joissa ei ole wc-tilaa. CPT on korostanut sitä, että vankien pääsy asianmukaisiin wc-tiloihin tulisi varmistaa kaikkina vuorokaudenaikoina. Tämä on todettu myös viimeksi syksyllä 2014 Suomeen tehdystä käynnistä annetuissa suosituksissa. CPT on kehottanut Suomen viranomaisia nostamaan ”paljukäytännöstä” luopumisen ensisijaiseksi tavoitteeksi kaikissa vankiloissa, mukaan luettuna Hämeenlinnan vankila. Komitea on suositellut ryhtymistä toimiin, jotta ”paljusellien” nöyryyttävät vaikutukset saataisiin minimoitua ja varmistettaihin, että vangeille, jotka on sijoitettu selleihin, joissa ei ole wc:tä, tarjotaan varma ja nopea pääsy asianmukaisiin wc-tiloihin kaikkina aikoina päivällä ja yöllä. Kunkin laitoksen ylimmän johdon tulisi seurata tämän toimenpiteen toteutusta.⁴

4 CPT/Inf(2015) 25, kohta 52.

Jälkikäteen ei ole keskushallintoyksikön mukaan selvitettävissä, onko vanki painanut yöllä vartijakutsupainiketta ja onko siihen reagoitu, koska merkkivalon painamisesta ei jää mitään merkintää. Olen tutkinut omana aloitteena Hämeenlinnan vankilan sellikutsujärjestelmän toimivuutta ja wc-tiloihin pääsyä⁵. Saadun selvityksen perusteella Hämeenlinnan vankilan sellikutsujärjestelmä oli sellainen, että öiseen aikaan sellikutsut eivät olleet välttämättä välittömästi henkilökunnan havaittavissa ja kutsuihin reagoimisessa oli voinut olla jopa 45 minuutin viiveitä. Vankilassa oli edelleen sellejä, joissa ei ollut wc-tiloja, joten tällaisissa tilanteissa oli mahdollista, että vanki joutui tekemään tarpeensa paljuun. Sen sijaan päiväsaikaan viiveitä ei selvityksen mukaan ollut. Totesin ratkaisussa, että wc-tiloihin pääsyn tulisi toteutua nopeammin kuin 15–45 minuutissa ja että viiveet wc-tiloihin päästämässä eivät saisi tosiasiaa johtaa siihen, että vankien on edelleen käytettävä paljua. Selvityksen mukaan vankilaan tullaan asentamaan uusi sellikutsujärjestelmä, josta hälytykset näkyvät nykyistä useampaan paikkaan. Tästä huolimatta järjestelmä ei edelleenkään takaa sitä, ettei viiveitä sellikutsuun vastaamisessa voisi esiintyä. Järjestelmä mahdollistaa kuitenkin viiveiden seurannan, joten pidin tärkeänä, että mahdollisiin pitkiin viiveisiin puututaan vankilassa ja pyritään tarvittaessa muuttamaan toimintatapoja siten, että viiveet poistuvat.⁶

En pidä hyväksyttävänä, että nyt käsiteltävänä olevan kaltaisessa tilanteessa Rikosseuraamuslaitoksella ei ole muuta vaihtoehtoa kuin siirtää alle kolme tuntia aiemmin synnyttänyt vanki matkaselliin, jossa ei ole ollut wc-tilaa eikä mahdollisuutta huolehtia tarpeellisesta hygieniasta (alapään suihkutus ja vaihtositeet). Näin poikkeuksellisessa tilanteessa olisi myös ollut välttämätöntä, että valvontahenkilökunta olisi käynyt omatoimisesti vangin luona varmistamassa tämän tilan ja mahdollisen avun tarpeen sekä olisi kirjannut nämä käynnit ja havainnot. Tämä olisi ollut valvontahenkilökunnan omanakin oikeusturvan kannalta tarpeellista.

3.7

Hämeenlinnan vankilan menettely vangin terveydentilan seurannassa

Kantelu

Vartijoilla on ollut kantelijan mielestä korostunut velvollisuus huolehtia vangin terveydentilan seurannasta, koska vankilassa ei ole ollut yöaikaan terveydenhuoltohenkilökuntaa. Kantelija haluaa tietää, minkälaisen arvion vartija on tehnyt vangin terveydentilasta tämän saapuessa ja onko valvontapuolelta oltu yhteydessä Vankisairaalaan. Kantelukirjoituksen mukaan synnyttäjän vointi romahti matkalla vankilaan, mutta siitä huolimatta hänet sijoitettiin matkaselliin. Vankia ei myöskään käyty katsomassa matkasellissä yön aikana eikä kantelijan mielestä pelkkä kurkistus oven luukusta ole ollut riittävä toimenpide tässä tapauksessa. Kantelijan mukaan vangin seuranta ei ole ollut riittävää eikä runsaaseen verenvuotoon ole kiinnitetty tarpeeksi ajoissa huomiota.

Selvitys

Vankilan apulaisjohtajan mukaan paikalla ollut valvontahenkilökunta on pystynyt arvioimaan vangin tilan asianmukaisesti. Mahdolliseen vangin terveydentilan äkilliseen heikkenemiseen on annettu vankilan päivystäville esimiehille toimintaohjeistus. Päivystävän esimiehen velvollisuus on hälyttää ambulanssi paikalle, jos vangin terveydentila sitä vaatii tai sairas vanki kuljetetaan oman henkilökunnan toimesta sairaalaan saamaan ensiapua.

5 AOA Pajuojaan ratkaisu 9.11.2015 (dnro 598/2/15).

6 Keskushallintoyksikköä pyydettiin toimittamaan AOA:lle 15.1.2016 mennessä tiedot siitä, millaisia viiveitä sellikutsuihin reagoimisessa on Hämeenlinnan vankilassa esiintynyt uuden sellikutsujärjestelmän asentamisen jälkeen vuonna 2015 ja kuinka tilannetta on mahdollisten viiveiden esiintyessä pyritty korjaamaan.

Kanta-Hämeen keskussairaalassa täytettyyn synnytyksen seurantaan koskevaan lomakkeeseen on merkitty, että potilaalle on ”ohjattu alapään suihkutus, puhtaat siteet ja infektio-oireet”. Lisäksi lomakkeelle on merkitty, että potilas poistuu vartijoiden saattamana takaisin vankilaan fyysisesti hyvin toipuneena synnytyksestä. Vartijoille on annettu ohjeistus ottaa yhteyttä sairaalaan, jos vangin terveydentilassa tapahtuu muutos.

Kannanotto

Tutkintavankeuslain 6 luvun mukaan Rikosseuraamuslaitoksen on järjestettävä tai muuten turvattava tutkintavangin lääketieteellisten tarpeiden mukainen terveyden- ja sairaanhoito sekä lääkinällinen kuntoutus (1 §). Jos sairasta tai vammautunutta tutkintavankia ei voida asianmukaisesti hoitaa tai tutkia vankilassa, hänet on lähetettävä tarpeellisen valvonnan alaisena tilapäisesti vankilan ulkopuolelle hoitoon tai tutkimukseen (2 §). Vankilan johtaja päättää, kuultuaan mahdollisuuksien mukaan lääkäriä, lähettämisestä 2 §:ssä tarkoitettuun hoitoon tai tutkimukseen (7 §).

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan esitetystä selvityksestä tai vankitietojärjestelmän kirjauksista ei käy ilmi, että vangin terveydentilassa olisi huomattu mitään poikkeavaa hänen palatessaan vankilaan, tai että hänen vointiaan olisi käyty yön aikana tarkastamassa.

Keskushallintoyksikön mukaan vankilan valvontahenkilökunnalla ei ole tietoa vangin terveydentilaan liittyvistä seikoista, ellei heitä ole erikseen ohjeistettu esimerkiksi asumisen tai terveydentilan seurannan suhteen. Normaalikäytäntönä on, että vanki sijoitetaan matkaselliin hänen saapuessaan vankilaan.

Matkasellin valvonnasta vastanneilta vartijoilta ei ole toimitettu selvitystä eivätkä he ole tehneet kirjauksia siitä, missä kunnossa vanki on ollut vankilaan saapuessa. Myöskään vangin tarkkailusta ei ole tehty kirjauksia. Annetuissa selvityksissä ei ole myöskään kommentoitu kantelijan väitettä siitä, että synnyttäjän vointi olisi romahtanut matkan aikana sairaalasta vankilaan. Synnytyssairaalan selvityksen mukaan päivystävä lääkäri antoi vartijoille ohjeet soittaa sairaalaan, mikäli potilaalle tulisi yön aikana ongelmia. Vankilan johtaja kertoo muistavansa, että hänelle soitettiin vangista ja siitä, että vanki oli ilmeisen huonossa kunnossa verenvuotojen takia. Hän päätti tuolloin vangin sijoittamisesta, koska terveydenhuolto ei vastaanottanut vankia.

Vankilan johtajan selvityksestä ei ilmene, milloin häneen on oltu yhteydessä eli onko tämä tapahtunut sen jälkeen kun vanki on jo tuotu vankilaan. Siinä tapauksessa kantelijan väite siitä, että vangin vointi huononi kuljetuksen aikana, pitää paikkaansa, sillä synnytyssairaalan selvityksen mukaan synnyttäjä oli ollut hyvässä kunnossa siinä vaiheessa kun hänet on kotiutettu. Synnytyssairaalan päivystävä lääkäri on sairaalan selvityksen mukaan soittanut seuraavana aamuna vankilaan ja tiedustellut potilaan vointia. Tähän on selvityksen mukaan vastattu, että vointi oli hyvä ja jälkivuotoa oli niukasti. Selvityksestä ei ilmene, kuka tämän tiedon on antanut ja mihin nämä havainnot ovat perustuneet. Ne ovat kuitenkin ristiriitaiset siihen, miten vangin vointia on kuvattu samana aamuna Vankisairaalan potilasasiakirjoissa. Niissä todetaan potilaan tulleen aamulla sairaalaan huonovointisuuden, uupumuksen, runsaan verenvuodon ja itkuisuuden vuoksi. Potilas on kertonut hoitajalle, ettei hän ole nukkunut lainkaan edellisenä yönä ja hän on liikkunut sairaalassa pyörätuolilla.

Viittaan jo edellä toteamaani siitä, että matkasellin kaltaiset olosuhteet eivät ole hyväksyttäviä eivätkä asianmukaisia vangille, joka on juuri synnyttänyt. Kun otetaan huomioon synnytyssairaalan selvitys synnyttäjän tilasta hänen lähdettyään sairaalasta ja seuraavan päivän merkinnät Vankisairaalassa, pidän ilmeisenä, että vangin tila on matkasellissä vietetyn yön aikana huonontunut. Epäselvää on, eikö tätä ole osattu havaita vankilassa vai eikä hänen tilaansa ole lainkaan seurattu, kuten kantelussa on todettu. Kummassakin tapauksessa

katson, että vangin seuranta ei ole toteutettu asianmukaisesti eikä sillä tavoin, kuin synnytyssairaala on ohjeistettu. Voidaankin perustellusti kysyä, onko vankila ylipäänsä sellainen paikka, jossa voidaan edellyttää suoritettavan synnyttäjän jälkiseurantaa. Vaikka myös valvontahenkilökunnan kuuluu seurata vankien yleiskuntoa ja terveydentilaa täytäntöönpanon aikana, ei siltä voida edellyttää samantasoista seuranta kuin terveydenhuollon ammattihenkilöiltä. Myöskään vangilla ei ole velvollisuutta kertoa terveydentilaansa liittyvistä asioista valvontahenkilökunnalle.

3.8

Hämeenlinnan vankilan rikosseuraamusesimiehen menettely ja kirjeen avaaminen

Kantelu

Kantelukirjoituksessa arvostellaan rikosseuraamusesimiehen käyttäytymistä hänen tuodessaan Vankisairaalaan kantelijan tyttärelle tämän asianajajan lähettämän kirjeen. Kantelijan mukaan hänen tyttärensä koki käynnin uhkaavana. Rikosseuraamusesimiehen käyttäytyminen ja puhe oli kantelun mukaan selvästi asenteellista ja erittäin epäasiallista. Kantelussa väitetään myös, että kirje olisi avattu vankilassa, vaikka kuoresta selvästi ilmeni lähettävä taho.

Selvitys

Rikosseuraamusesimies on kiistänyt apulaisjohtajalle antamassaan selvityksessä asiattoman käytöksen vankia kohtaan. Rikosseuraamusesimies ei muista tällaista kirjeen viemistä yksittäiselle vangille. Se olisi ollut täysin poikkeuksellista, koska kirjeet osastolle jakaa kunkin osaston vartija eikä Vankisairaalan alakerrassa toimipaikkaa pitävä esimies. Kirjeen avaamiset eivät ole myöskään kuuluneet rikosseuraamusesimiehen työtehtäviin. Lisäksi asianajajien kirjeitä ei avata edes tarkastuspisteissä, mikäli lähettäjä on kirjekuoreen selkeästi merkinnyt lähettäjäksi asianajajan. Jos kirje on todettu asianajajan lähettämäksi, se avataan vangin läsnä ollessa kerrosvartijan toimesta.

Kannanotto

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan vankitietojärjestelmään on tehty ko. vuonna vain yksi merkintä kirjeen avaamispäätöksestä kantelijan tyttärtä koskien. Lausunnossa todetaan, että tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö muitakin avaamispäätöksiä olisi tehty, koska näistä päätöksistä ei lähtökohtaisesti enää tehdä kirjauksia suljettujen vankiloiden osalta vankitietojärjestelmään.

Nyt puheena olevana aikana voimassa olleen tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n (768/2005) mukaan asianajajalta tutkintavangille saapunut kirje, josta kävi luotettavasti ilmi kirjeen lähettäjä, saatiin avata ja sen sisältö tarkastaa viestiä lukematta vain tutkintavangin läsnä ollessa tietyin edellytyksin. Samaan aikaan voimassa olleen tutkintavankeudesta annetun asetuksen 12 §:n (510/2006) mukaan kirjeen avaamisesta oli ilmoitettava tutkintavangille ja päätös avaamisesta tuli kirjata. Tutkintavankeudesta on annettu uusi asetus (549/2015), joka tuli voimaan 1.5.2015. Siinä ei enää edellytetä kirjaamista. Poikkeuksena tästä on kuitenkin asianmiehen lähettämän kirjeen tai postilähetyksen avaaminen, josta tulee edelleen tehdä kirjaus asetuksen 13 §:n 2 momentin mukaan.

Edellä olevan johdosta totean, että jos kantelijan tyttären asianajajan kirjeitä olisi avattu, avaamisen olisi tullut tapahtua vangin läsnä ollessa ja avaamisesta olisi tullut tehdä sekä tuolloin voimassa olleen kuin nykyisenkin lainsäädännön mukaan kirjaus. Rikosseuraamusesimies on kuitenkin selvityksessään kiistänyt, että hän olisi avannut vangin kirjeitä. Katson, että asiassa ei ole enää saatavissa sellaista selvitystä, jonka perusteella asiaan voisi ottaa enemmän kantaa.

Mitä tulee rikosseuraamusesimiehen käyttäytymistä koskevaan arvosteluun, totean, että rikosseuraamusesimies on kiistänyt tätä koskevat väitteet. Laillisuusvalvojan keinoin ei ole saatavissa enempää näyttöä asiassa, minkä vuoksi tyydyn viittaamaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunnossa esitettyyn. Sen mukaan vankilan virkamiesten on kohdeltava tutkintavankeja oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen sekä muutoinkin suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja käyttäytyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

3.9

Yhteenveto

Suomen perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Pykälän 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Vastaavasti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Sen mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Vastaavasti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Kaiken edellä olevan perusteella katson, että kantelijan tyttären synnytyksen aikaista vartiointia ei ole toteutettu niin hienotunteisesti ja vangin yksityisyyden suojaa kunnioittaen, kuin olisi pitänyt ja olisi ollut mahdollista.

Lisäksi katson, että vangin sijoittaminen vankilan matkaselliin vain kolme tuntia synnytyksen jälkeen on ollut epäinhimillistä ja vaarantanut hänen terveydentilansa. Jo tässä vaiheessa on vankilan selvityksen mukaan todettu vangin olevan ”ilmeisen huonossa kunnossa”, mutta tästä huolimatta vangista ei ole oltu yhteydessä synnytyssairaalaan, kuten sieltä on ohjeistettu. Asiassa ei ole myöskään esitetty selvitystä siitä, että vangin tilaa olisi tarkkailtu matkasellissä. Tämän seurauksena hänen terveydentilansa voidaan arvioida entisestään huonontuneen sillä perusteella, mitä hänen voinnistaan on kirjattu toisaalta synnytyssairaalasta kotiutettaessa ja toisaalta Vankisairaalassa matkasellissä vietetyn yön jälkeen.

Tiedossani ei ole Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä täysin vastaavista tapauksista. Tästä huolimatta katson edellä esitetyn oikeuskäytännön valossa, että vangin kohtelua voidaan pitää myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisena.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsitykset Vankisairaalan ja Hämeenlinnan vankilan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lisäksi totean seuraavaa.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on myös katsottu, että oikeusasiamies voi perusoikeuksien valvontatehtävänsä puitteissa tehdä perusoikeuksien loukkausten johdosta hyvitysesityksiä.

Tässä asiassa tutkintavanki on käsittäkseni joutunut perustuslain 7 §:n ja 10 §:n sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi Vankisairaalan ja Hämeenlinnan vankilan menettelyn johdosta. Esitän, että Suomen valtio korvaa vangille hänen ihmisarvoa loukanneen kohtelunsa. Perustelen tätä esitystäni tarkemmin seuraavasti.

Voimassa olevan vahingonkorvauslain mukainen korvausvastuu on niin pitkälti rajoitettua, että sääntelyn ei voi sanoa tarjoavan tehokasta oikeussuojakeinoa perus- ja ihmisoikeusloukkausten hyvittämiseksi. Käsitykseni mukaan tässä tapauksessa ei ilmeisesti tule kyseeseen esimerkiksi vahingonkorvauslain mukainen niin sanottu kärsimyskorvaus, joka edellyttäisi sitä, että kantelijan ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu.

Ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa, joka on meillä lain tasoisesti voimassa, on kuitenkin taattu oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ihmisoikeusloukkauksissa. Kärsimyskorvaus on eräissä tapauksissa mahdollista perustaa siihen. Korkeimman oikeuden ratkaisut KKO:2008:10, KKO:2011:38 ja KKO 2012:81 osoittavat, että vahingonkorvauksesta tai hyvitystä on mahdollista suorittaa perus- ja ihmisoikeusloukkauksen perusteella myös ilman kansallisen lainsäädännön nimenomaista tukea.

Edellä mainitussa tarkoituksessa lähetän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Valtiokonttorille jäljennöksen tästä päätöksestäni. Pyydän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä ja Valtiokonttoria ilmoittamaan minulle viimeistään 29.2.2016, mihin toimenpiteisiin esitykseni ihmisoikeusloukkauksen hyvittämisestä on antanut aihetta.